

DOKUMENTY ◆ DOKUMENTY ◆ DOKUMENTY

Europejska Komisja Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji

Europejska Komisja Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI), stworzona przez Radę Europy, jest niezależną instancją monitoringu w dziedzinie praw człowieka. Specjalizuje się ona w kwestiach zapobiegania rasizmowi i nietolerancji. Składa się z niezależnych i bezstronnych ekspertów, wyznaczanych na podstawie ich moralnego autorytetu oraz uznanych kompetencji w dziedzinach rasizmu, ksenofobii, antysemityzmu i nietolerancji.

Jednym z głównych elementów programu działalności ECRI jest poszczególne analizowanie sytuacji rasizmu i nietolerancji we wszystkich krajach członkowskich Rady Europy. Prowadzi ono do przedstawiania sugestii i wniosków w celu rozwiązywania rozpoznanych problemów.

TRZECIE SPRAWOZDANIE DOTYCZĄCE POLSKI

Streszczenie

Od momentu opublikowania drugiego sprawozdania ECRI, dotyczącego Polski, nastąpił postęp w wielu dziedzinach. Konwencja Ramowa o Ochronie Mniejszości Narodowych weszła w życie w 2001 r. Władze polskie podjęły środki wyczułające policję i organy prawne w związku z koniecznością bardziej skutecznej walki z wykroczeniami o podłożu rasistowskim. W 2003 r. opracowały one również Program dla Wspólnoty Romów w Polsce oraz w 2004 r. Narodowy Program Walki z Dyskryminacją Rasową, Ksenofobią i Nietolerancją z nimi Związaną. Od tej pory Kodeks pracy zawiera nowe rozporządzenia zakazujące dyskryminacji rasowej bezpośredniej i pośredniej. Kompetencje Pełnomocnika ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn zostały specjalnie rozszerzone na dyskryminację rasową (*decyzja nowego rządu instytucja Pełnomocnika została zlikwidowana już po opracowaniu raportu – dop. red.*). Podjęto niektóre środki ku ochro-

nie praw kulturalnych i językowych mniejszości narodowych i etnicznych. Władze polskie podjęły liczne inicjatywy z naciskiem na walkę z antysemityzmem, szczególnie w instytucjach szkolnych.

Tymczasem pewna liczba zaleceń zawartych w drugim sprawozdaniu ECRI nie została zastosowana lub też zastosowana w sposób niekompletny. Policja i prokuratura nie przywiązują wystarczającej wagi do motywacji wykroczeń na tle rasowym, mimo przypadków tego typu, których ofiarami mieli być członkowie grup mniejszościowych, jak imigranci i Romowie. Przypadki nienawiści rasowej rzadko stanowią obiekt śledztwa i ścigania, podczas gdy publikacje zawierające elementy rasistowskie, a szczególnie antysemityczne są dostępne w wolnej sprzedaży. Ciągłe jeszcze nie istnieje cywilny i administracyjny arsenał ustawodawstwa zabraniający dyskryminacji rasowej we wszystkich dziedzinach życia. Wyłania się konieczność stworzenia integrującej polityki migracyjnej. Uchodźcy „tolerowani” napotykać trudności w praktykowaniu swoich praw socjalnych. Stwierdza

się głęboko zakorzenione postawy społeczne objawiające się niedocenianiem wagi problemu nietolerancji i dyskryminacji oraz potrzeby przeprowadzenia akcji regulującej. Zatem mniejszości narodowe i etniczne, imigranci, występujący o azyl oraz uchodźcy napotykają czasem objawy nietolerancji ze strony niektórych członków społeczności większościowej. ECRI zwraca szczególną uwagę na utrzymywanie się antysemityzmu, zwłaszcza poprzez obelgi ustne i pisemne adresowane przeciwko Żydom. Romowie żyją często w ciężkich warunkach i są ofiarami dyskryminacji oraz wykluczenia.

W przedstawionym sprawozdaniu ECRI zaleca polskim władzom podjęcie nowych środków w niektórych dziedzinach. Powinny one w szczególności podjąć środki w celu pełnego wyczułenia władz – zwłaszcza władz reprezentujących prawo – na problemy, które niosą ze sobą rasizm i dyskryminację rasową, by mogły wyjść im naprzeciw zawsze, gdy zaistnieje taka potrzeba. ECRI zaleca zaadoptowanie arsenału legislacyjnego do walki z dyskryminacją rasową we wszystkich dziedzinach życia oraz stworzenie specjalnego organu pomocy ofiarom rasizmu i dyskryminacji rasowej. Wymaga ona również przyjęcia integracyjnej polityki migracyjnej. Władze powinny kontynuować lub rozszerzać wkładane wysiłki, by należycie wyjść naprzeciw potrzebom wszystkich mniejszości narodowych i etnicznych. Powinny podjąć inne środki do walki z rasistowskimi i antysemitycznymi przejawami w mediach, w wystąpieniach politycznych i w innych publicznych wypowiedziach oraz w codziennym życiu. ECRI zaleca również podjęcie całej serii środków, by wyjść naprzeciw newralgicznej sytuacji środowiska Romów – ofiar dyskryminacji. (...)

ZAGADNIENIE SPECYFICZNE

Konieczność walki z antysemityzmem w Polsce. Rozmiary antysemityzmu w Polsce

(...) ECRI podjęło już problem antysemityzmu w swoim drugim raporcie o Polsce, w którym zaleciło, aby władze podjęły wszelkie możliwe środki dla zwalczania tego zjawiska. ECRI wyraża swe ubolewanie nad faktem, że – według organizacji pozarządowych i przedstawicieli społeczności żydowskiej – środki dotychczas podjęte przez władze polskie są ciągle niewystarczające dla obniżenia w sposób znaczący liczby objawów antysemityzmu. Przez kilka ostatnich lat antysemityzm objawiał się sporadycznie poprzez fizyczną agresję przeciwko Żydom, szczególnie przez „skinheadów”, wandalizm synagog i żydowskich szkół oraz przez bezczeszczenie żydowskich grobów i cmentarzy. Liczba takich aktów przemocy przeciwko członkom żydowskiej społeczności i ich mienia jest jednak bardzo mała w porównaniu z ilością innych form antysemityzmu, takich jak pisma czy też ustne obelgi kierowane pod adresem Żydów.

ECRI odnotowuje z wielkim niepokojem, że wyrażanie nienawiści o konotacji antysemickiej przez wiele organizacji pozarządowych i przedstawicieli społeczności żydowskiej uważane jest jako zjawisko w Polsce powszechne. Zwracają one uwagę na obecność publikacji antysemickich (także czasopism) wydawanych w Polsce i dostępnych w wolnej sprzedaży, nawet w księgarniach. Publikacje te to między innymi „*Protokoły Mędrców Syjonu*” i książki, które jawnie nie uznają istnienia Holocaustu. Księgarnia „*Antyk*”, znajdująca się w podziemiu jednego z warszawskich kościołów, jest powszechnie znana jako źródło skrajnie antysemickich książek i czasopism. Istnieją również pewne media, które nadają wypowiedzi antysemickie, jak na przykład *Radio Maryja*, założone przez katolickiego księdza i dobrze znane ze swoich nietolerancyjnych i ostro antysemickich audycji, kontynuujące swoją działalność mimo kilku nagan udzielonych mu przez władze Kościoła katolickiego. Innych księży katolickich krytykowano za wypowiedzi antysemickie podczas kazań, jak to w przypadku księdza z pewnego kościoła w Gdańsku, uważanego przez różne źródła jako odpowiedzialnego za wielokrotne czyny i deklaracje antysemickie. Można również usłyszeć wypowiedzi antysemickie podczas publicznych spotkań, takich jak mecze piłki nożnej, kiedy to słowo „*Żydzi*” używane jest jako obelga skierowana do kibiców przeciwnika, albo podczas koncertów „*white power*”. Również Internet używany jest do szerzenia antysemityzmu, w Polsce korzysta się ze stron internetowych z bazy w Polsce, albo w innych krajach. ECRI niepokoją również informacje, według których politycy partii skrajnie prawicowych lub nacjonalistycznych, takich jak *Liga Polskich Rodzin* (LPR) czy też *Narodowe Odrodzenie Polski* (NOP), często pozwalają sobie na wypowiedzi antysemickie. Jeszcze bardziej niepokojący dla ECRI jest fakt, że nawet politycy głównych, nieekstremistycznych partii dopuszczają się wypowiedzi ksenofobicznych i antysemickich, tym samym wykorzystując uczucia niektórych członków polskiego społeczeństwa dla zdobycia ich głosów podczas kampanii wyborczych.

Chociaż w niektórych przypadkach podjęto działania dla ścigania aktów antysemickich, ECRI podkreśla z wielkim niepokojem, że regularnie zawiadamia się o otwartym nawoły-

waniu do antysemityzmu przez takie instytucje, jak *Radio Maryja* czy księgarnia „*Antyk*” już od kilku lat, bez możliwości położenia kresu takiemu nagannemu zachowaniu. Uporczywość tego zjawiska wydaje się wskazywać na brak efektywnych środków zakazujących aktów i wypowiedzi antysemickich. (...)

Zalecenia

22. ECRI zaleca policji i władzom sądowym podejmowanie dogłębnych dochodzeń i śledztw w przypadku przestępstw popełnianych na tle rasowym i prowadzenie postępowań identyfikujących i uwzględniających rasistowskie elementy przestępstw. ECRI usilnie zachęca polskie władze do uchwalenia przepisów prawnych przewidujących, że rasistowska motywacja przestępstwa jest okolicznością obciążającą – jak to zaleca w paragrafie 21 swej Ogólnej Rekomendacji Polityki nr 7 o narodowym ustawodawstwie w dziedzinie walki z rasizmem i dyskryminacją rasową.

26. ECRI zaleca władzom polskim bardziej aktywne podejście do zapewnienia odpowiednich szkoleń sędziom, prokuratorom i policji. Zaleca ona w tym względzie szczególne wyczerpanie na problemy związane z rasizmem i dyskryminacją rasową, by w razie potrzeby mogli się im lepiej przeciwstawić. W związku z tym zachęca ona gorąco polskie władze do poświęcenia dostatecznych funduszy na ten cel. Zaleca ona ponadto ścisłą współpracę w tej dziedzinie z organizacjami pozarządowymi oraz z Rzecznikiem Praw Obywatelskich.

30. ECRI zaleca polskim władzom zastosowanie obowiązującego prawa w celu nadzorowania i zwalczania rasistowskich organizacji. Pragnie ona zwrócić uwagę polskich władz na artykuł 18G swego Zalecenia Polityki Ogólnej nr 7, w którym wzywa państwa członkowskie do ustanowienia przestępstwem tworzenie lub kierowanie ugrupowaniami popierającymi rasizm, a także popieranie takich ugrupowań lub uczestnicstwo w ich działalności z zamiarem przyczyn-

niania się do wykroczeń na tle rasowym. ECRI zaleca polskim władzom podjęcie wszelkich środków niezbędnych do przeciwdziałania tego typu organizacjom i do pełnego zastosowania art. 13 Konstytucji RP, w celu ochrony potencjalnych ofiar i całego społeczeństwa.

79. ECRI zaleca polskim władzom zwrócenie uwagi fachowców i organizacji medialnych na niebezpieczeństwa rasizmu i nietolerancji. W wypadku opublikowania rasistowskich artykułów, ECRI usilnie nakłania władze polskie do dołożenia wszelkich starań w ściganiu i karaniu winowajców.

100. ECRI usilnie nakłania władze polskie do nadania szczególnej wagi walce z antysemityzmem przez zastosowanie wszelkich środków niezbędnych dla zwalczania wszystkich jego przejawów, niezależnie od ich pochodzenia. Zwraca na swoje Zalecenie Polityki Ogólnej nr 9 o zwalczaniu antysemityzmu, które podaje serię wytycznych w tej materii.

101. ECRI ponagla władze polskie do podjęcia odpowiednich środków nakierowanych na skuteczne zastosowanie ustawodawstwa mającego na celu zapobieganie i karanie antysemityzmu przez wszystkie osoby związane z systemem wymierzania sprawiedliwości na wszystkich szczeblach (policja, prokuratorzy, sędziowie). ECRI zaleca organizowanie specjalnych szkoleń dla tych osób, w celu doskonalenia ich wiedzy o przestępstwach antysemickich i o tym, jak skutecznie ścigać tego typu akty.

102. ECRI zachęca polskie władze do współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz do wspierania ich działalności. Organizacje te odgrywają ważną rolę w zwalczaniu antysemityzmu, w wyczerpaniu na zalety różnorodności oraz w rozwijaniu dialogu i wspólnych działań antyrasistowskich różnych grup społeczności kulturowych, etnicznych i religijnych.

Fragmety trzeciego raportu dotyczącego Polski, przyjętego 17 grudnia 2004 r.

+ WŁODEK FILIPEK NIE ŻYJE +

Z głębokim smutkiem i niewysłowionym żalem przyjąłem wiadomość o nagłej śmierci mojego najbliższego Przyjaciela, Włodka Filipka, z którym miałem szczęście i zaszczyt współpracować. Mieliśmy mnóstwo wspólnych planów, które nigdy już nie zostaną zrealizowane. Był Wspaniałym Wykładowcą, potrafiącym poruszać trudne i bolesne tematy. Erudytą. Człowiekiem niezwykle odważnym, zorientowanym na działanie, zawsze po stronie słabszych. Był szczerzy i otwarty. Cenił Wolność. Kochał życie. Będzie mi Go bardzo brakowało.

RAFAŁ JAKUBOWICZ

WŁODZIMIERZ FILIPEK. Zmarł nagle 23 listopada 2005 roku. Miał zaledwie 48 lat. Absolwent polonistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Opozycjonista. Był współpracownikiem KOR (Komitetu Obrony Robotników). W 1980 roku był współzałożycielem Studentckiego Klubu „Solidarności” i Niezależnego Zrzeszenia Studentów w Poznaniu. Założyciel „Wszelchnicy Robotniczej” (która organizowała wykłady i spotkania w zakładach pracy, kolportowała opozycyjne książki i pisma). W stanie wojennym twórca i redaktor naczelny podziemnego czasopisma „Czas”, jednego z najlepszych pism niezależnych lat 80., redagował gazetę *Solidarności Walczącej*. Internowany. Poznał wiele aresztów. Po 13 grudnia siedem miesięcy spędził w obozie internowania w Gębarzewie. Redaktor, dziennikarz, twórca filmów dokumentalnych (m.in. filmu „*Aleja*

Przyjaciół”), programów telewizyjnych i radiowych. W latach 90. był współtwórcą programu informacyjnego poznańskiej telewizji, „*Aktualności*”. Publikował m.in. w „*Gazecie Wyborczej*”, „*Rzeczpospolitej*”, „*Karcie*”, „*Polityce*”, „*Czasie Kultury*”, „*Zeszytach Historycznych*”. Artysta. Współtworzył grupę artystyczną *Wunderteam*. Wykładowca Katedry Promocji i Krytyki Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Poznaniu. Organizator oraz uczestnik licznych paneli dyskusyjnych. Interesował się dwudziestowieczną kulturą europejską, przede wszystkim zaś kulturą i losami polskich Żydów. Traktował ten temat głęboko, osobiście, z pasją. Zajmował się również historią i teorią mediów. Pracował nad doktoratem. Pisana przez niego książka o Jakubie Franku i frankistach pozostanie niedokończona. W 2001 roku minister kultury wyróżnił go odznaką „Zasłużony działacz kultury”.